

Fuat Köseraif, yarım asırlık bir Türkçü ve Türkçecedir. İradesi gövdesi kadar kuvvetli, karakteri azmi kadar sağlamdı. Türkçecilik alanında tek kaldığı zamanlarda bile gayretinden bir zerre bırakmamış ve yolunda tek bir adım gerilememiştir. Öleceğini haber veren kalp ârızasının buhranları içinde kıvrılırken söyleyebildiği bir kaç kelime yalnız Türkçecilik için olmuştur. Seçkin vasıflı örnek adam.

Bu sağlam adam, ölümünden sonra da maksatçılar için başlıca bir örnek değerini muhafaza edecektir.

H. R. Tankut

Fuat Köseraif ve Dilde Tasfiyecilik

Yazan: M. Şakir Ülkütaşır

24 Nisan 1949 tarihli Ulus gazetesinde, Türk Dil Kurumu Merkez Kurulu Üyelerinden ve eski dilcilerimizden Fuat Köseraif'in İstanbulda öldüğünü teessürle okuduk. Fuat bey, diyebiliriz ki, Türk dilinde tasfiyeciliğin fikir ve kanaatlerine içten bağlı, son temsilcisi idi. Adı ve şahsiyeti dil hareketlerimizin hemen hemen yarım asırlık hayatına karışmış olan Fuat Köseraif, bu itibarla dil tarihimizin üzerinde durulmağa lâyık bir simasıdır.

Bu eski Türkçü ve dilcimizin teessürle kaydettiğimiz ölümü dolayısıyla, hem kendisini Türk aydınlarına daha yakından tanıtmak, hem de Türkçede tasfiyecilik cereyanının mâna ve mahiyeti hakkında tarihî kısa bâzı bilgiler vermek istiyoruz.

Fuat Köseraif II. Abdülhamidin vezirlerinden meşhur Köse Raif Paşanın (1836—1911) oğlu olup, 1872 de İstanbulda doğdu. Galatasaray Sultanisinin dördüncü sınıfına kadar okuduktan sonra Almanyaya giderek kalan bütün tahsilini orada yaptı. Almanyadan 1893 de, Prusya ordusunun topçu teymeni rütbesiyle İstanbula döndü ve yüzbaşılıkla Osmanlı ordusuna girdi. Almanyada iken Vamberinin eserlerini okuyarak Türklüğü öğrendi, Türk dilinin filolojisi ile iştigale başladı.

Fuat Bey, İstanbula döndükten sonra, (1894) de, meşhur Türkçülerden Necip Âsım ve Velet Çelebi ile tanıştı. Yine bu sıralarda -o zaman Rüşumat Evrak Müdürü olan- şair Mehmet Emin (Yurdakul) ile görüştü. Mehmet Emine ve Türkçe şiirlerini çok sevdi. Fuat Köseraif Almanca, Fransızca -hattâ biraz da İngilizce- bildiği için bu diller vasıtasıyla Türkolojiye, bilhassa Türk filolojisine dair birçok eserler okudu. Fakat meşrutiyete kadar hiç bir eser neşretmedi. Onun, tasfiyeciliğe kaçan Türkçecilik alanındaki faal rolü meşrutiyetten başlar.

Meşrutiyetin ilânından biraz sonra Fuat Köseraifi (Türk Derneği) üyeleri arasında görüyoruz. 25 Aralık 1908 de açılan bu Dernek, Türklerin arkeoloji, tarih, dil, coğrafya, etnoğrafya kıtası Türkoloji ile uğraşmak ve bu arada «dilimizin açık, sade, güzel, ilim lisanı olabilecek surette geniş ve medeniyete elverişli bir dereceye gelmesine çalışmak» amacıyla kurulmuştu. O devrin bir çok seçkin ilim ve fikir adamları bu Dernekte üye idi. Dışarıdan da bazı Türkologlar Derneğin fahri üyeleri olmuşlardı.

Fuat Köseraif, Türk Derneğinde faal bir rol aldı ve Derneğin çıkardığı «Türk Derneği» adlı aylık dergiye yazı yazmağa başladı. Yedi sayı çıkan bu dergide onun sanatsız fakat arkayık beş on Türkçe sözle süslenmiş bazı şiirleriyle bilhassa «Osmanlıca Türkçesinde Urgu», «Türkçe aruz» makalelerini görüyoruz. Son iki silsileli yazısı o zamana göre bu alanda yepyeni birer ilmi etüt sayılıyordu.

Fuat Köseraif, Dernekte bir müddet çalıştıktan sonra, kıtası başına gitti. Bununla beraber o yine tasfiyecilik hakkındaki fikir ve kanaatlerini telkine çalışmaktan geri durmuyordu. Umumi

harp içinde Fuat beyi İstanbulda yerleşmiş buluyoruz. O zaman da İkdam'ın etrafında toplanan Türkçüler içinde Fuat Köseraif, tasfiyeciliğin âdeta bir lideri sıfatıyla çalışıyordu. İşte bu sıralarda Ziya Gökalp ile aralarında Türkçecilik, tasfiyecilik tartışmaları oldu.

Gökalp, yazılarıyla, Türkçeciliğin, bilhassa Fuat Bey araftndan tasfiyecilik şeklinde tamamiyle ters ve yanlış anlaşıldığını; halk diline geçmiş « hasta, kitap, mektup, kalem, imam, müezzin, namaz, cami, şair, şarap, şafak » ve saire gibi Arap veya Fars kökünden olan bütün kelimeleri Türkçeden çıkarıp atamayacağımızı, atmağa da lüzum olmadığını, bazı dil ve sosyoloji esaslarına göre, müdafaa ediyordu. Fuat Köseraif ise, aşağı yukarı « hasta yerine (sayru), mektup yerine (biti), kalem yerine (yazgaç), imam, müezzin yerine (tateri), şafak yerine (tanlak), şair yerine (ozan), şarap yerine (süçi) gibi eski Türkçe kelimeleri koymak; Türkçe kök ve eklerden faydalanaarak yabancıların yerine yeni birçok kelimeler, kendi tâbiriyle « doğurtmak, üretmek » fikrini ileri sürüyordu. Türkçeciliğin bu alanında o zaman Fuat Köseraif nihayet tek ve bu fikrin bir sembolü halinde kaldı.

Vaktaki, Türkiyede bir harf ve dil devrimi oldu (1932); bir Türk Dil Kurumu kuruldu. İşte böyle bir zamanda Fuat Köseraif, bittabi bu harekete karşı seyirci durumunda kalmadı, kalamazdı. O, eski iman ve kanaatiyle yine ortaya atıldı. Türk diline, Türk filolojisine dair neşriyat yapmağa başladı. Dil devriminin o yıllarına da yazılarıyla katılan Fuat Bey bu sefer « Öz Dilimize Doğru » dergisinde makaleler neşrine başladı.

Yenitürk, Türkdili (Belleten) dergilerindeki (1940-1948) yazılarında bunu açıkça görüyoruz.

Fuat Köseraif'in bu dergide çıkan « Oğuzname », « Kutadgu Bilik » hakkındaki makkleleri bir tarafa bırakılırsa kalan diğer yazıları hep o eski fikrini ifade ve müdafaa eden şeylerdir. İşte dil devrimimizin çok istikrarsız, vüzuhsuz geçen bu ilk devirlerinde de Fuat Köseraif, yine Türkçede tasfiyeciliği daha belirtili bir surette ortaya attı.

1942 de Dil Kurumuna merkez üyesi olarak giren Fuat Köseraif, ölümüne kadar (23 Nisan 1949) Kurumda Etimoloji Kolbaşılığı yaptı. İstikakçılık gibi dil ilminin en çapraşık bir dalında, didinircesine çalıştı, durdu. Fikrince, Türkçe birçok ke-

limelerin menşeyini, aslını buldu. Fuat Bey, bilhassa son zamanlarda, yazılarını baştan aşağı - hangi Türk menşeyinden olursa olsun - salt Türkçe sözlerle yazar, yabancı bir kelimenin karşılığı yoksa veya olanını beğenmezse yaklaştırma yoluyla (néologisme) yapardı. Yenitürk, Türkdili (Belleten) dergilerindeki (1940 - 1948) yazılarında bunu açıkça görüyoruz.

Fuat Köseraif, daha II. Abdülhamit devrinin dilde ve tarihte Türkçülük hareketleri gövdeleşmeğe başladığı bir devirde bu cereyana dahil oldu. Bu itibarla o, dilde Türkçülük cereyanının yarım asırlık bir uzvuydu. Fuat Köseraif, bugünün telâkkisiyle bir dilci sayılamaz. Son zamanlardaki mesaisiyle de tamamiyle bir iştikakçı kalmıştı. Fuat Beyin en büyük meziyeti içten bir kanaatle bağlandığı tasfiyecilik fikrini -doğru veya yanlış-ölünceye kadar muhafaza etmiş, bu uğurda uzun yıllar çalışmış, yazı yazmış olmasıdır. Bu bakımdan onun dil tarihimizdeki yeri inkâr edilemez.

En aşağı bir asırlık tarihi olan Türk dilini sadeleştirme hareketleri içinde, muayyen bir devirde, muayyen bir zümrenin fikirlerini ifade eden tasfiyecilik, dilimizden Arapça, Farsça bütün sözleri atarak bunların yerine Türk kökünden doğmuş eski kelimeleri, yahut Türkçe kök ve eklerden yapılacak yeni kelimeleri ikame etmekten ibarettir. Dilde ifratçı, muzir bir zihniyet sayılan bu cereyan meşrutiyet devri Türkçeciliğinde hayli tartışmalara yol açtı; bir takım tenkitlere uğradı. O devrin aydınları arasında, kendi tâbirlerince, bir Türk esperantosunu yaratılmak korkusu hâkimdi. Yalnız, bazı Türkçeciler, Türkçülüğün belki biraz da modasına uyararak, yazılarında, türlü Türk menşelerinden gelen eski bazı kelimeleri kullanmakla kaldılar. Meselâ «Türk Yurdu» nun birkaç sayılarında bunun örneklerine rastlıyor; Mehmet Eminin, Kökalın şiirlerinde bunu görüyoruz. Burada yazımıza son verirken, mümrsebe şunu da kaydedelim ki, o devirde gerek mutedil Türkçeciler, gerek tasfiyeciler kadar dil hareketleriyle, edebiyat meseleleriyle meşgul olan ayrı bir zümrenin kanaati de, dili daha çok büyük san'atkârlar, edipler yapar, şeklinde tecelli ediyordu.

